
Vrees voor God

R. Stolper

‘De HEER is een vriend van wie hem vrezen’ (Ps. 25:14a NBV). Willen we dus een relatie met God, willen we Hem kennen, dan moeten we Hem vrezen, want Hij maakt wie Hem vreest ‘vertrouwd met zijn verbond’ (Ps. 25:14b).

Vele christenen uit de reformatorische hoek zijn opgegroeid met het thema ‘vreze des Heren’. Voor mij, vrijgemaakt opgegroeid, is dit thema echter de afgelopen jaren steeds meer gaan leven. Het is misschien wel één van de hoekstenen van mijn geloof. Alleen dankzij ontzag voor de Ontzagwekkende houd ik het bij zijn stekelige anders-zijn uit. In dit artikel wil ik uitleggen wat vrees voor God is, daarna pas ik het kritisch toe op theologie, schriftgebruik en de kerk.

Wat is vrees voor God?

Ik lag op de grond met mijn jongste te spelen terwijl mijn vrouw het verhaal van Jozua en Jericho voorlas (Jozua 6). De kinderen luisterden ademloos.

Het is een wonderlijk verhaal. En tegelijk is het bloedstollend. God velst zijn oordeel en alles in Jericho moet dood. Met een kleine stem vroeg Elja, 8 jaar: ‘De kinderen ook?’ ‘Ja, alles’, zei Eliane. Ik zag de beelden voor mij van de vernietiging zoals die op YouTube te vinden zijn: kinderlichaampjes onder stenen, hoofden afgehakt, bloed, poep, vliegen. Een afgrijselijk geschreeuw en gekerm om genade. Ik zie het voor me, de schijnbaar zinloze vernietiging. Mannen die met een lach mensen kapotmaken. Alles in mij verzet zich tegen deze geschiedenis.

Ik zou willen uitleggen dat het oorlog is en dat dan zulke dingen gebeuren. Maar dat vind ik te slap. God had het anders kunnen regelen. Ik zou willen uitleggen dat God het niet wil, maar dat is niet waar: Hij beval het. Toen Christo bij het verhaal van Achan (Jozua 7) vroeg: ‘Werden zijn kinderen ook gedood?’, deed mijn hart pijn. ‘Ja, Christo, heel zijn gezin.’ ‘Maar ze hebben niets gedaan’, zegt Christo. ‘Zo ging het toen’, zei Eliane. Het werd stil aan tafel.

Er is verzet in mij tegen de God van Jozua. Ik kan niet goed overweg met

de God die kinderen doodt voor wat ze zelf niet deden.¹ Wat moet ik hiermee? Als ik een vrijzinnig theoloog was, was het makkelijk: ‘Dit is een overblijfsel van vroeger, maar God is natuurlijk niet zo, wij weten wel beter.’ Ik zou God reinigen van elke vorm van veroordelenswaardigheid tot Hij net zo smetteloos, lief, onschuldig en tandeloos als de hedendaagse Sinterklaas geworden is. Sinterklaas is als geen ander de verpersoonlijking van de vrijzinnige god.

Ik kan dit niet, zelfs als ik zou willen, want de wereld waarin ik leef is er eentje die lijkt op Jericho. Zie de kinderen in Israël, Gaza, Oekraïne, Soedan, Jemen enzovoort. De God van Jericho is de God van het afschuwelijke en afgrijselijke heden. De enige manier waarop ik de God van deze wereld nog lief, Sinterklaasachtig, kan houden is door Hem niet meer voor almachtig te houden. God is dan een God die net als ik overgeleverd is aan de machten van het kwaad. Maar ik heb niets met deze vrijzinnige god. Ten eerste is het een zelfgecreëerde god, een projectie van onze verlangens richting de hemel. Ten tweede, waarom zou ik de zwakke God aanbidden als Hij net zo weinig kan als ik? Natuurlijk, ik zou van deze god kunnen leren dat het beter is om de andere wang toe te keren, maar daar heb ik geen god voor nodig.

Maar hoe moet ik dan dealen met Jericho? En meer nog, met deze wereld en haar verscheurde lichamen? Hoe kan een goede en almachtige God dit willen? En nee, zeg niet: Hij wil het niet. Hij laat het toe en dus wil Hij het. Dus hoe, hoe moet ik omgaan met de kinderen van Israël, Jericho, Ai en Gaza?

Bij het luisteren naar mijn vrouw en kinderen snapte ik het opeens. Ik was die dag bezig met nadenken over de vraag wat de Bijbel precies bedoelt met ontzag of letterlijk vrees voor God. Het is duidelijk dat het heel belangrijk is in Nieuwe en Oude Testament. Het is het begin van alle kennis (Spreuken 1:7). Het is de heilige graal in de relatie met God, Hij is vrienden met mensen die Hem vrezen (Psalm 25:14). Het is het geheim achter gehoorzaamheid (Psalm 112:1). Ook in het Nieuwe Testament wordt de heilige, ontzagwekkende Rechter geschilderd en worden we opgeroepen Hem te vrezen (1 Petrus 1:17).

Terwijl ik naar mijn kinderen luisterde dacht ik: dat wat de kinderen laten zien is vrees voor God, en precies dit is wat nodig is om het bij Gods anderszijn uit te houden. Het hoge stemmetje van Elja, de bezorgde frons van Christo, dat is diep ontzag. Bij hen is geen hoogmoedig gepraat over hoe God is en of dat wel kan. Ze vragen zichzelf niet af wat ze ervan vinden en of het leuk is of niet. Zij aanvaarden de feiten zoals ze zijn en schikken zich daarnaar. Zonder commentaar aanvaarden zij: wie niet doet wat God wil, zal sterven,

---

1 Zie het themanummer ‘De God van het Oude Testament’ van *Theologia Reformata* 57/4 (december 2014), met name de bijdragen over ‘straf’ door K. van Bekkum, T.E. van Spanje en J.M. Burger.

zelfs de kinderen. En het is duidelijk wat hun keuze is: wij zullen doen wat God wil. Zij aanvaarden deze God voor wie Hij is: de Ontzagwekkende, de HEER der legerscharen, het verterende vuur, de storm.

Wat de Bijbel bedoelt met vrees/ontzag voor God, is misschien wel het beste te vergelijken met wat een surfer voelt op een dertig meter hoge golf. Die ziet, voelt en weet dat hij niets is. Zo'n surfer weet: de golf bepaalt de spelregels van mijn bestaan, ik heb alleen maar te gehoorzamen wil ik leven. En tegelijk is die surfer niet bang, integendeel; oog in oog met het ontzagwekkende is hij levendiger dan ooit. Hij weet: de golf is betrouwbaar, als hij de regels van de golf volgt dan zal hij iets geweldig moois meemaken.

De NBV vertaalt het woord 'vrees' telkens met 'ontzag' omdat de schrijvers terecht vinden dat Gods liefde in Jezus voor eens en altijd duidelijk gemaakt heeft dat we niet bang hoeven te zijn voor God (1 Joh. 4:18). Bijbels gezien kunnen vrees en vertrouwen echter hand in hand gaan. Denk aan Psalm 130 waar gezegd wordt: bij U is vergeving, daarom wordt U gevreesd (vers 3 en 4). Of aan Israël dat na de doortocht door de Rietzee Gods almacht aanschouwt en Hem vreest én vertrouwt (Ex. 14:31).

Ik hou van het originele woord 'vrees'. Ontzag is een zelfstandig naamwoord, vrees daarentegen is een werkwoord. Dit maakt enorm verschil. Vrees zet je letterlijk in beweging, aan het werk. Ontzag kan je echter in je luie stoel hebben. Bijvoorbeeld: we hebben allemaal ontzag voor 'honger', maar dat zet ons niet aan tot actie. We weten gewoon dat honger erg is. Als we honger vrezen zullen we echter tot actie overgaan, dan leggen we voorraden aan en proberen we het te voorkomen. Als God zegt dat Hij wil dat we Hem vrezen heeft het precies met de actieve kant te maken. Wie Hem vreest, komt in actie en doet wat Hij wil (Deut. 10:12, 13:4; 2 Kor. 7:1). Want zoals de rabbi Abraham Heschel zegt: 'God is niet aardig, Hij is niet je lieve oom, Hij is een aardbeving.'² Hij is de kracht waar je voor buigt en doe je dat niet, dan barst je. Wat je hiervan, of überhaupt van Hem vindt, is irrelevant, even irrelevant als wat ik vind van een overstroming. Je hebt geen ontzag voor een overstroming die op je afkomt, je vreest die. God is de golf, de overstroming, de ontzagwekkende realiteit die wij niet scheppen of kunnen aanpassen. Wij passen ons bij Hem aan om ons vege lijf te redden. Zoals Jezus zegt: 'Vrees niet de dingen die je lichaam kunnen doden, vrees degene die over je recht zal spreken en de autoriteit heeft je in de hel te gooien' (Luc. 12:5).

---

2 Deze quote heb ik van Keller overgenomen, Keller, T. *Aan Gods hand door pijn en lijden* (Van Wijnen, 2013), 319.

Vrees voor God in de praktijk

De reactie van onze kinderen op Jozua hield mij een spiegel voor. Het liet mij zien hoe weinig ontzag ik vaak heb. Ik ben als het ware de man die tijdens de watersnood niet vlucht maar gesprekken voert over wie nu schuldig hieraan is. Een dwaze man die duidelijk niet de kracht van het water kent.

Soms laat veel theologie in het huidige Nederland mij denken aan deze man. Dwaas zit hij te praten terwijl de storm op hem afbeukt. We, en ik sluit mijzelf erbij in, praten zoveel over God dat we soms dreigen de realiteit van wie Hij werkelijk is te verliezen. Om het met de filosoof Buber te duiden: we praten over God als een object dat we onder een microscoop beschouwen. We leven met Hem in een ik-hetrelatie.³ Ik proef het in oersaaie preken vol mooie vondsten maar weinig contact met de Vreeswekkende. Bij zoveel preken wordt mijn hart niet brandend in mij. Omdat ik de Heilige niet ontmoet, voel ik geen nood of verwondering en heb ik geen behoefte aan redding of lofprijzing.

Ik zie hetzelfde gebrek aan ontzag in hoe met de Schrift omgegaan wordt. In mijn kerkverband (de NGK) zag ik het in het GKN(synodaal)-rapport 'God met ons' uit 1979. Daar maakt een relationele waarheidsopvatting het mogelijk om de waarheid aan te passen. Door vrijgemaakte en andere confessioneel-gereformeerde theologen werd hiertegen in de jaren '80 fel geageerd. In de recente GKv-rapporten ligt zoveel nadruk op de context dat de dwarse andersheid van Gods Woord in de Bijbel zoek raakt in de steeds wisselende contexten. Met de nieuwe manier van lezen kunnen we onder elke lastige tekst onze veranderende context schuiven en ziedaar: God lijkt op ons en denkt als wij. Dat er een almachtige, alwijze Geest is die voor alle tijden en voor gewone mensen één boek schreef verdwijnt achter de kakofonie van menselijke tradities in de Bijbel.⁴ Bij de huidige kerkelijke praktijk en omgang met de Bijbel moet ik telkens denken aan het refrein van Rechters: 'Een ieder deed wat goed wat in zijn eigen ogen.'

Ik vraag me soms af: mag God nog anders zijn? Mag Hij zo zijn dat de wereld Hem en ons haat (Joh. 15:18)? Mag Hij de gans andere zijn die dwars tegen ons en onze wereld ingaat? Ik weet dat dt een speculatieve vraag is, maar toch is het goed om die aan jezelf te stellen. Laat me het persoonlijk maken: zou de Almachtige me nog mogen bevelen om iets te vinden wat ik niet goed vind of begrijp? Of zou ik net zo lang schuren en schaven tot ik onder 'het ge-

---

3 Zie het boek: Buber, M. (2023) *Ik en Jij*.

4 Ik weet dat ik (te) snel ga en dat het kort door de bocht is. Omdat dit een meditatie is zal ik hier niet verder op ingaan. Voor meer zie: Pel, P.T., en Room, H.J. (2022). *Het woord in gedding*.

laat van de Ander' uitkomen en Hij verbluffend veel op mij lijkt?⁵ Tijdens mijn studie vertelde een docent ons over al de verschillende Jezusbiografieën en hoe Jezus altijd leek op de schrijvers ervan. Als ik naar mijn kerk kijk zie ik hetzelfde: Jezus lijkt op ons. Hij vindt 'groen' belangrijk en daar mag best moralistisch over gedaan worden, Hij laat ieder in zijn of haar waarde als het over seksualiteit gaat, Hij is niet dwingend als het over waarheid gaat, Hij straft niet, Hij spreekt niet dreigend over de hel. Met andere woorden: Hij is een kopie van ons.

Als ik naar de kerk van nu kijk, moet ik denken aan een feestje op een zinkend schip. We zingen onszelf en de luisteraars in slaap met mooie liedjes over de Sinterklaas-god, dit terwijl zijn oordeel op ons af dendert. Dit terwijl broers en zussen leven zonder God en zonder gehoorzaamheid aan Hem. We zouden van de daken moeten schreeuwen en waarschuwen voor God en zijn oordeel. Maar wat doen we? We praten over de storm zonder een moment de dreiging te voelen. En als mensen al dreiging voelen, preken we snel genade voor bekering. Ik ben bang dat de storm velen slapend zal treffen en God zal hun bloed eisen van de handen van ons, theologen. Ik dominee, kan Ezechiël 3:18, over mijn verantwoordelijkheid, niet lezen zonder te huiveren voor de Ontzagwekkende. Mag God mij genadig zijn.

Weet je waar ik steeds meer naar smacht? Weet je wat volgens mij de theologie in Nederland keihard nodig heeft: de Ontzagwekkende! Dit is mijn gebed voor deze tijd. Mag het verterende vuur onze beelden van Hem verbranden! Mag Hij zich in zijn naakte andersheid in Jezus laten zien opdat wij weer beven voor Jezus die de wijnpers van Gods woede treedt (Openb. 19:15). Niet in angst maar in diepe verwondering over zijn Heilige Lieflijkheid. En mogen we dan weer ontmoeten met respect (respect = opnieuw kijken in het Latijn). En ik geloof er heilig in: gebeurt dat, dan zullen we weer intiem met Hem leven. De HEER is immers een vriend van wie Hem vrezen (Psalm 25:14a). Vrees, ontzag voor de ander is het begin van alle relatie (vergelijk de filosoof Levinas). Daar waar de Ander niet meer anders mag zijn is het de dood in de pot.

Tijdens het luisteren naar Jozua overkwam vrees mij. Ik had iets van wat Job ervaarde toen hij zei (Job 42:5): 'Vroeger hoorde ik over U, nu heb ik U gezien.' Wat is God toch ongelofelijk eng. Ik ken Jezus en dus ben ik niet bang voor het oordeel. Maar ik weet één ding: als ik mij niet houd aan Gods spelregels, zullen ik en mijn kinderen eindigen in de finale destructie. Het is totaal, maar ook echt totaal irrelevant wat ik ervan vind. Het enig belangrijke is: schuilen bij Jezus. Alleen Hij kan die woede aan.

---

5 Zie het boek: Levinas, E. (1971). *Het menselijk gelaat: essays van Emmanuel Levinas*.

Begrijp me goed, ik schrijf dit niet omwille van de orthodoxie of gereformerdheid. Wie me kent weet dat ik wars ben van tradities en gewoontes. Ik schrijf dit omwille van de ontmoeting met de gans Andere. Die ontmoeting, de vertrouwdheid met Hem (Ps. 25:14b) is wat op het spel staat.

Met deze God deal je niet. Je onderhandelt niet. Je buigt je in ootmoed en verwondering en gehoorzaamt blijmoedig. Mag God ons doen beven.

R. Stolper is predikant in de NGK-Middelharnis